

WERKDRUK

Werkdruk rond eind jaren negentig. Redactie Economie. Aan de telefoon Joost Ramaer, op de achtergrond zichtbaar de redacteuren Bart Dirks en Wilco Dekker, en Monique Lippens van het secretariaat. Werkdruk is een hot item geworden sinds het aandeel van de krant op internet steeds groter

groeit. En dan is er ook nog een compleet achterhaald opmaakstelsel. Ook de vakbond gaat zich met het onderwerp bemoeien. Daarom speciale aandacht in dit nummer voor werkdruk op de krant. Zie de pagina's 2, 3 en 4.

Foto Wim Ruigrok

Boerenvrijheid

Mijn vader stamde af van boeren in Drenthe. Aan het eind van de negentiende eeuw stond het water ze aan de lippen. Zijn ouders emigreerden. Ze kwamen in het Ruhrgebied terecht, maar bleven Nederlanders. Daarom moest mijn vader in Nederland in dienst. Dat was in 1919.

Hij sprak bijna geen Nederlands meer, maar dat leerde hij snel. Hij leerde het zo goed dat hij het zijn kinderen altijd ten voorbeeld heeft gehouden. Goed spreken én schrijven was het halve werk.

Een eeuw later lijkt het niemand meer te interesseren, dit Nederlands. Men lult liever vulgair Amerikaans.

De eenvoudige afkomst van mijn vader kwam in een ander licht te staan toen ik *De agrarische geschiedenis van Europa las*, een boek van de Wageningse historicus Bernard Slicher van Bath.

Hij vond dat Europa meer aan de boeren te danken had dan aan de Habsburgers, Napoleons of Oranjes.

Al vroeg hadden zij - in Friesland, Zweden, Engeland en Zwitserland - de democratie gestalte gegeven. Iedereen gelijk en recht van spreken. Boerenvrijheid noemde Slicher dit.

Ook van de Utrechtse wiskundige Hans Freudenthal heb ik in dit verband veel geleerd. Hij bedacht een methode om kinderen al in het lager onderwijs de eerste beginselen van de wiskunde bij te brengen. *Wiskobas* heette het.

Toen ik Freudenthal vertelde hoezeer dit mij aansprak, zei hij - hij wist dat ik Nederlands had gestudeerd - dat taal voor de ontplooiing van jonge breinen nóg belangrijker was dan wiskunde. Zonder grondige kennis van de taal, zei hij, kun je ook de wiskunde wel vergeten.

En nog véél meer dacht ik later, toen ik onder druk van de journalistieke actualiteit steeds sneller verouderde, maar niet wijzer werd.

Dat ben ik nu wel, wijs, echt waar, al zie ik ze om mij heen zuchten als ik mijn stok-

paarden berijd, maar ik geniet ervan. Het maakt mij weerbaar tegen de domheid, kortzichtigheid en kippendrift die de media dagelijks over mij uitstorten.

Maar één ding kan ik niet: accepteren dat sommige *Hollandse* boeren zich *Farmers Defence Force* noemen.

Dan denk ik: hufters, waarom emigreren jullie niet naar het land van die idioot die jullie zo bewonderen, die Trump?

Willem Kuipers

wiewiewie.nl

Marcel van Lieshout legt het helemaal uit

Krantje maken steeds meer onder druk

Het was een korte dienst-mededeling van de redactie van *de Volkskrant* aan iedereen die meewerkte aan de kersteditie. 'REMINDER: Of de eindredacteuren die werken aan de nieuwskrant van maandag 23 december om 14.00 uur kunnen beginnen, en dan sluiten om 20.45 uur. Zeg maar de vrijdag-variant. Er wordt voor eten gezorgd.'

Deze maandag was eigenlijk een vrijdag. 'Even' iets eerder beginnen, behoorlijk doorpoten, want vroeger sluiten dan normaal. Geen probleem toch? Of misschien juist wel?

Marcel van Lieshout

Foto Jessy Clappers

Senior-redacteur Marcel van Lieshout (62), 41 jaar in dienst van *de Volkskrant*, geeft op verzoek van *de Volkskrant* in horecagelegenheid Carel Gruter aan de Willemsparkweg in Amsterdam een exposé over de werkdruk bij de krant. Bovenstaand mailtje is slechts een aspect van de toegenomen druk op de redactie, benadrukt hij.

'Het is op de krant een kwestie van steeds sneller en steeds meer. Eigenlijk schrijven we als redactie voor twee media: de website en de papieren krant. Je behandelt hetzelfde onderwerp twee keer. Het is ook niet de bedoeling dat je hetzelfde stukje aanbiedt voor de site en de krant. Dat laatste verdient een mogelijke actualisering. Het is een en-en-filosofie. Maar dat vergroot de druk.'

Werkdruk in de journalistiek is actueel. De Nederlandse Vereniging voor Journalisten (NVJ) belegde in november een speciale bijeenkomst in Amersfoort over het onderwerp. Uit een enquête onder bijna duizend journalisten kwam naar voren dat ongeveer tweederde van de ondervraagden een hoge tot zeer hoge werkdruk ervaart. Erover klagen vormt dikwijls een barrière, bang om versleten te worden als zeikerdje.

Gevolg: toenemende stress en ziekteverzuim.

Van Lieshout stipt aan dat 'een krantje maken' anno 2020 aanzienlijk meer vergt dan pakweg twintig jaar geleden. 'Er wordt echt veel harder gewerkt dan vroeger. Dat heeft lichamelijke consequenties.

Ik ken redacteuren die zich in de laatste twaalf maanden al vier keer ziek hebben gemeld. Je ziet mensen op hun tenen lopen. Sommigen zijn twaalf uur achtereen in touw. Van negen uur 's morgens tot negen uur 's avonds.'

'Elke dag al het nieuws voor iedereen', was in de jaren zeventig de bekende

ochtends thuis om acht uur je telefoon aanzet, er al een opdracht van een chef in een appje zit.'

'De site loopt verder vol met berichten van reguliere verslaggevers en later op de dag met nieuws uit Den Haag en andere nieuwsredacties. Dat moet natuurlijk allemaal worden gestroomlijnd. Het kan dus voorkomen dat er op een gegeven moment een soort file ontstaat in de toestroom van berichten en dat het soms meer dan een uur duurt voordat het nieuws op de site staat. Dat moet je natuurlijk zien te voorkomen, want het aspect van de concurrentie vóór zijn, speelt natuurlijk ook een belangrijke rol.'

Wat het werk nog complexer maakt, zijn de blogs die sommige redacteuren bijhouden bij bijvoorbeeld interessante nieuwsgebeurtenissen of rechtbankverslagen. Vroeger componeerde je voor de krant van morgen een afgerond stuk en dat was het. Nu komt er om de zoveel minuten een reeks tweets door. 'Dat maakt het werk veel intensiever dan voorheen', vervolgt Van Lieshout. 'Je maakt een coherent stuk van ongeveer vijfhonderd woorden voor de site en dan moet je later voor de papieren krant een artikel maken dat er nog iets extra's aan toevoegt. Dat maakt het werk intensiever, legt meer druk op je. Het is soms een aanslag op je creativiteit.'

We spreken over de beëindiging van de treinkaping bij De Punt, juni 1977, op een vroege zaterdagmorgen. De krant lag al in de bus. Verslaggevers hadden een heel▶

Internet slaapt nooit
- dat vergt een
andere aanpak

slogan van *de Volkskrant*, maar dat geldt heden ten dage nog meer.

Van Lieshout: 'Het begint elke dag al om acht uur in de morgen. Voor de site van de krant, die steeds belangrijker wordt, staat elke week een nieuwsteam van vier redacteuren paraat. Die beginnen in principe al om acht uur, hebben hun agenda schoon-geveegd en zijn er alleen maar om het lopende nieuws van die dag te presenteren en constant te actualiseren. Vergelijk het een beetje met de vroegere piketdienst van een redacteur. Ze schrijven en bellen rond als dat nodig is. De dienst loopt tot vier uur 's middags, het zwaartepunt ligt rond half twaalf in de ochtend als de zogeheten nieuwsbrief verschijnt. Er staat constant druk op. Het komt voor dat wanneer je 's

◀weekeinde de tijd om stukken te produceren voor de maandagkrant. Een ongekende luxe, vergeleken met de druk die er nu is. De tv-recensent van *de Volkskrant* in die tijd, Ineke Jungschleger, was op maandag 13 juni danig onder de indruk van de prestatie die collega's van radio en televisie destijds leverden. 'Vanaf dat moment (5 voor 5 in de ochtend) moet er door de verslaggevers van alle aanwezige omroepen keihard zijn gewerkt, want om de paar uur waren er nieuwe journaaluitzendingen, interviews en verklaringen (...)'.

Van Lieshout: 'Dat je toen met een stuk rustig kon wachten tot de krant van maandag, is nu ondenkbaar. Internet slaapt nooit. Het vergt voor de krant een totaal andere aanpak. Of het nu De Punt was, de brand bij Casa Rosso (1983) op de Wallen met dertien doden, de ontvoering van Heineken ('83) en Heijn ('87), de Bijlmer-ramp ('92), de Herald of Free Enterprise ('87), of de Val van de Muur ('89), je zou constant elk nieuwsfeitje moeten doorgeven voor de site.'

Een ander aspect van de toegenomen druk is de vervroegde sluitingstijd van de papieren krant. In de jaren tachtig sloot de krant door de week voor de eerste editie rond middernacht, voor de stadseditie kon kopij tot twee uur 's nachts worden doorgegeven. Nu ligt de sluitingstijd, ondanks de technische vooruitgang, veel eerder: op

een vrijdagavond rond half tien, op andere avonden rond elf uur.

'Heb je een belangrijke voetbalwedstrijd met verlenging erbij, dan kom je klem te zitten. Dan moet je de krant openhouden, een deel van de abonnees in de buitengebieden mist het nieuws, die moeten het dan op de site vernemen.'

En dan hebben we het nog niet eens gehad over het werk van de eindredacteurs. 'Dat moeten echt halve technuten zijn', stelt Van Lieshout. 'Ze worden om vier uur 's middags bijgepraat, krijgen een aantal pagina's toegewezen en zijn daarvoor verder verantwoordelijk. Dat is echt aanpoten, zeker met een soms falend systeem.'

'Eindredacteurs moeten tegenwoordig onnoemelijk veel handelingen verrichten voordat een stuk fatsoenlijk in de krant staat. Aparte commando's voor intro's, tekst, foto's, streamers, ik zou er compleet gek van worden. Je ziet het niet aan de krant af, maar er gaat extreem veel extra werk bij de eindredactie door de handen. Het is werk waarvoor ze zelden complimenten krijgen, terwijl stukken er vaak beter van worden.'

Voorts is er nog een behoorlijk grote groep freelancers en stagiairs die een belangrijke bijdrage leveren aan de site en de papieren krant.

'Die durven helemaal niet te klagen over de werkdruk. Stagiairs hebben een groot aandeel, schrijven zich een ongeluk. Vaak afgestudeerde jongelui, die daarvoor 350 euro per maand ontvangen. Je ziet ze schrikken als ze plotseling heel prominent in de krant staan. Ook bij hen is de druk groot, soms te groot. Je ziet mensen tegen hun grenzen oplopen en omvallen. Er

wordt zwaarder werk gedaan door een steeds kleinere groep mensen.'

Een krantje maken, is veel complexer geworden dan vroeger, concludeert Van Lieshout: 'Vroeger was de redactie een familie – dat gevoel is er niet meer. Er was meer rust, eenheid, zekerheid. Nu zijn we voortdurend op zoek, in beweging, steeds weer nadenken over hoe een stuk nog beter in de krant kan komen.'

Kan het aanstonds nog scherper voor de papieren krant?

'De *Volkskrant* worstelt erg met dat twee-snelheden-principe. De site en de krant. Die druk voel je elke dag opnieuw. En steeds nadrukkelijker.'

En dan zijn er ook nog, als klap op de vuurpijl, eind december cijfers van het CBS en TNO over bereikbaarheid van werknemer buiten de werktijd. Moet je wel 'altijd aan staan' in dienst van de baas of diens vazal de chef? Het recht op onbereikbaarheid na werktijd rukt op, maar die wordt ook nog vaak gezien als onprofessioneel, zeker in de journalistiek. Thijs Launspach, psycholoog en auteur van het boek *Fucking druk*, noemt dat in onze eigen krant 'een zorgelijke ontwikkeling'. 'We verliezen ons eigen welzijn een beetje uit het oog in de waan van de dag.'

De *Volkskrant* haalt nog maar eens eindredacteur Gijs van den Heuvel aan – hij is eind januari ook veertig jaar in dienst van de krant. Zo'n vijftien jaar geleden vroeg ik aan hem of het werk op de krant nog leuk was. Hij hoefde niet lang na te denken. 'Werk is niet leuk. Anders hadden we het wel leuk genoemd.'

Peter van den Berg

Hieronder en op de volgende pagina beelden uit een geheel vervlogen tijd. Werkdruk? Jazeker, maar alleen in de nacht.

Een uitgestorven verschijnsel. De nachtdienst om 00.05 uur. Potje risken na het sluiten van de krant, 1980. Chef Nacht Cees Gloudemans komt net van 'de overkant'. Om de tafel zitten de redacteurs Wim Wirtz, Henk Thomas, Steffie Kouters en Guido Goudsmit. Achterin Michel Maas.

Zowel op de Nieuwezijds als in de Wibautstraat was ontspanning het motto na het sluiten van de krant. Het was ook het doden van de tijd in afwachting van het zakken van de stadseditie. Dan werden bier en jenever uit de koelkast gehaald, het schaakbord kwam tevoorschijn, en de speelkaarten werden gedeeld om te bridgen of te hartenjagen. Later werd Risk populair. Sommigen waagden zich aan een spelletje tafeltennis. Goed voor het wij-gevoel en tegen de stress.

Foto Rob Josselet

NACHT

Nachtdienst in de Wibautstraat. Jaloezieën neergelaten om hinderlijke afleiding vanaf de straat buiten te laten. Stukken werden op de schrijfmachine getikt en met de hand gecorrigeerd. Sluittijd in de week 00.00 uur, voor de Stad 02.00 uur. Herkenbaar op de foto: op Buitenland de rug van Jan Luijten, rechts Marianne Boissevain, links Manus van Wordragen in overleg met foto-redacteur Karel Helmers, geheel rechts sportredacteur Hans de Bruin; achterin bij Binnenland onder anderen Bert Steinmetz, Jacques de Jong, de rug van Willem Ellenbroek (?). Geheel achterin chef Jos Sterk, opmaakredacteur Radboud Kuitenbrouwer en illustrator Waldemar Post. Foto Wim Ruigrok

EN DAG

De redactie overdag, na invoering van de computer, het gehate AteX-systeem. Het is 11.35 uur. De meeste redacteuren zijn net een uur binnen. Standaard voor iedereen: kranten lezen als ze dat bij het ontbijt al niet hebben gedaan. Wat hebben de andere ochtendbladen? Wat hebben we gemist? Overleg aan de burelen in afwachting van de 12-uursvergadering: de krant van vandaag en van morgen. Daarna lunch voor de meesten en de kroeg voor enkele anderen. Herkenbaar op de foto: Henk Brandsma, rug Han van Gessel, Sietse van der Hoek, Maria Hendriks, Roelf Ridderikhoff. Verderop Han Hansen, Jeroen Trommelen, de rug van Cor Groeneweg (?) de rug van Theo Klein (?), Bert Vuijsje in gesprek met Victor Lebesque, Martin Ruyter. Foto Wim Ruigrok

John Schoorl opent tentoonstelling Raymond Rutting

‘Een wereldbeeld kan je pas ophalen als het wordt afgeleverd, speciaal voor jou, omdat jij je hele zijn in staat stelt dat wereldbeeld te maken. Dat doet Raymond Rutting, fotograaf van onze Volkskrant. Loop door de wereld, hier in Spaarndam, je hoeft er de deur niet voor uit.’ De tekst is van collega en dichter John Schoorl, die vorige maand in kunstcentrum De Kolk te Spaarndam een expositie opende van ‘wereldbeelden’ van Raymond Rutting, een deel van een serie foto’s die hij tijdens zijn vele reizen maakte. De foto’s in De Kolk zijn tot en met 19 januari te zien. Foto Jacques de Jong

